

Höjeåprojektet II: Målsättningsplan Etapp 3

Version 2011-04-20

Inledning

Under 2007 inleddes ett andra Höjeåprojekt i samarbete mellan Lund, Lomma och Staffanstorps kommuner. Projektet är tänkt att fortgå till 2014 uppdelat i tre etapper enligt följande.

Etapp 1: 2007-01-01 – 2010-06-30

Etapp 2: 2009-01-01 – 2011-12-31

Etapp 3: 2012-01-01 – 2014-12-31

Den första etappen, ”Höjeåstråket”, delfinansierad via NIP (LONA) avslutades 2010. Etapp 2 fortgår tom. 2011. Föreliggande dokument utgör en målsättningsplan för det kommande praktiska åtgärdsarbetet under etapp 3. De angivna åtgärdsförslagen är baserade på Landskapsvårdsplanen för Höje å från 2007, samt resultaten/erfarenheterna av det arbete som bedrivits inom de två föregående etapperna, *Höjeåstråket* och etapp 2. Härutöver har några tillkommande åtgärder föreslagits.

Inför Höjeåprojektet II genomfördes vintern 2007-2008 uppsökande verksamhet bland markägare. Alla de våtmarkslägen som var aktuella efter denna genomgång har följts upp inom etapp 2, genom kontakter med de markägare som då uttryckte intresse för att delta i projektet. Under etapp 2 har intresset för anläggning av våtmarker visat sig vara begränsat hos många markägare – även sådana som tidigare uttryckt ett intresse – varför det varit svårt att upp nå etappens målsättning för våtmarksanläggning. Erfarenheterna från etapp 1 (Höjeåstråket) visar att också genomförande av gångstråk är svårt att förankra hos markägarna, trots ett stort intresse från allmänheten.

Inför etapp 3 måste nya lägen för våtmarker för närsaltretention hittas, då de lägen som redovisas i landskapsvårdsplanen uttömts. Vidare föreslås fortsatt arbete med faunavårdande och biotopförbättrande åtgärder. Omfattningen på föreslagna åtgärder har avvägts mot vad som bedömts rimligt att genomföra med hänsyn till markägarnas intresse. En öppenhet för nya åtgärdstyper och lokala initiativ är också viktig, varför en bedömning har även gjorts av möjligheter till alternativa arbetssätt. Bl.a. föreslås anläggning av våtmarker för biologisk mångfald, förbättringsåtgärder i befintliga våtmarker samt samverkan med dikningsföretagen beträffande miljövänlig rensning.

Förslag till åtgärdernas omfattning för etapp 3

De åtgärdstyper som föreslås för etapp tre sammanfattas i tabell 1. Här redovisas även en ungefärlig totalkostnad för genomförandet. Kostnadsuppgifterna per åtgärdstyp skall endast ses som grova skattningar, då de föreslagna åtgärderna inte är specificerade ner på objektsnivå. Det är viktigt med en flexibilitet i genomförandefasen, så att arbetsinsatsen kan anpassas till nya omständigheter vad gäller såväl finansiering som åtgärdsarbete.

Under den första etappen, *Höjeåstråket* har arbetet bestått i anläggning av gångstråk utmed vattendragen samt restaurering av vattendrag, där det senare sker i form av ett stort återmandringsprojekt av Höjeåns gamla fåra vid Trolleberg. Under etapp 2 har arbetet breddats till att omfatta fler åtgärder, fr.a. anläggning av våtmarker och dammar, plantering och faunavårdande åtgärder.

Inför etapp 3 föreslås fortsatt anläggning och restaurering av dammar och våtmarker, förutom i näringsrensande syfte även för att gynna den biologiska mångfalden och för flödesutjämning (bl.a. anläggning av dagvattendammar). Liksom tidigare föreslås biotopförbättrande åtgärder, exempelvis bottenrestaurering, avfasning av dikeskanter samt plantering. Ingen anläggning av gångstråk föreslås. Det finns ett uttalat behov av våtmarker/dammar för omhändertagande av dagvatten, varför dagvattenåtgärder föreslås i denna handlingsplan. Observera att detta förutsätter en revidering av samarbetsavtalet mellan kommunerna. Utöver de åtgärdsstyper som anges i Landskapsvårdsplan för Höje å 2007 föreslås inför etapp 3 några nyheter:

- en utveckling av samarbetet med dikningsföretagen kring miljövänlig rensning. Detta samarbete kan exempelvis ske i form av hjälp med ansökning om externa medel, informationsspridning, anordnande av demonstrationstillfällen och erfarenhetsutbyte.
- optimering av befintliga dammar betr. magasineringsförmåga eller biologisk mångfald
- en uppföljning av växt- och djurlivet i tidigare anlagda och inventerade dammar samt ev. dammar anlagda inom etapp 2
- en förstudie kring möjligheten att utnyttja anlagda våtmarker för skörd av växtlighet med åtföljande biogasproduktion

Tabell 1. Sammanfattning av föreslagna åtgärder inom ramen för etapp 3 samt uppskattad kostnad.

Åtgärd	Volym (målsättning)	Kostnad, kkr
Anläggning och restaurering av våtmarker/dammar	10 ha samt genomförande Fels mosse	7200
Anläggning av våtmarker för dagvatten	3 ha	2500
Fiskevård: bottenrestaurering samt borttag vandringshinder	1 km, 2 vandringshinder	300
Plantering utmed vattendrag	2 km.	350
Avfasning av dikeskanter	1 km (ca 450 m)	450
Uppföljning	Inventering och växt- och djurliv i ca 15 befintliga dammar samt nyanlagda dammar etapp 2	225
	Uppföljning av besöksfrekvens vid gångstråk (Höjeåstråket)	20
	Uppföljning av fisk- och bottenfauna Trolleberg, 2 lokaler i 2 år	75
Miljövänlig dikesrensning	Samarbete med minst ett dikningsföretag	100
Biogasutredning		50
Förbättringsåtgärder i befintliga dammar	Utredning 70 dammar, åtgärder i ca 15 dammar	500
Reparation och underhåll (skötselavtalet, enl. särskilt beslut i resp. kommun)		300
	Summa	12 070

Våtmarker och dammar

Höjeåprojektets målsättningar med anläggning och restaurering av våtmarker och dammar är främst:

- förbättrad vattenkvalitet och minskad övergödning (genom reduktion av näringsämnen)
- ökad biologisk mångfald
- förbättrad vattenmagasineringskapacitet i åns avrinningsområde
- förbättrade möjligheter till rekreation och friluftsliv

Nyanläggning och restaurering

Anläggning och/eller restaurering av sammanlagt åtta till tio hektar våtmarker/dammar föreslås som målsättning för etapp 3. Insatserna bör styras till sådana områden som är strategiska ur närings- och biologisk mångfaldssynpunkt. Varje åtgärd förutsätter givetvis markägarens medgivande. Liksom tidigare prövas varje projekt ur kostnadseffektivitetssynpunkt. Jämfört med etapp 2 föreslås ett större fokus på åtgärder för biologisk mångfald, dvs. riktade åtgärder för att gynna specifika arter. Exempel är anläggning av grundvattenförsörjda groddammar.

Då det för närvarande finns få lägen framme för näringsrenande dammar (flertalet lägen ”betades av” under etapp 2) är det i dagsläget inte möjligt att precisera vilka objekt som kan bli aktuella under den kommande etappen. Det bedöms som rimligt att enstaka nya lägen kan lokaliseras och nya intresseanmälningar kan inkomma. Vidare ger en inriktning på åtgärder för biologisk mångfald ökade möjligheter att finna nya projekt.

Restaurering av ett till två av de utpekade objekten i landskapsvårdsplanen föreslås i handlingsplanen från 2007 som målsättning för etapp II. Förarbetet inför restaurering av Fels mosse (N4) har genomförts inom etapp 2 medan anläggningsarbetet med hänsyn till miljöprövningen kommer att genomföras inom etapp 3. Inför etapp 3 är ett möjligt restaureringsprojekt Dyrge mosse, N6, medan N9 är ett exempel på en möjlig groddamm.

Dagvattendammar

Mot bakgrund av de senaste årens kraftiga översvämningar finns ett uttalat behov av åtgärder som minskar riskerna för kraftiga variationer i flödena, dvs. översvämningar och torka. Höje å vattenråd avser att vid kommande stämmor ändra stadgarna med avseende ett tillägg till rådets ändamål; *att i en tid av klimatförändring verka för att åtgärder vidtas för att motverka framtida översämningar*. Vidare finns dagvattendammar upptagna som möjliga åtgärder i landskapsvårdsplanen. **Anläggning tre hektar våtmarker/dammar för dagvatten föreslås som målsättning för etapp 3.** Urval av objekt bör i först hand göras med utgångspunkt i de i landskapsvårdsplanen föreslagna objekten D1 – D5. För att Höjeåprojektet ska kunna arbeta med dagvattenrelaterade åtgärder krävs en revidering av samarbetsavtalet mellan kommunerna.

Övriga vattenvårdande åtgärder

De övriga åtgärder som föreslås genomföras inom etapp 3 är faunavårdsåtgärder (bottenrestaurering), plantering utmed vattendrag, avfasning av dikeskanter samt vid behov borttagning av vandringshinder för fisk. I denna handlingsplan pekas inga specifika sträckor eller åtgärdsobjekt från landskapsvårdsplanen ut, bl.a. av det skälet att det ännu inte står klart vilka åtgärder som kommer att genomföras inom etapp 2. Istället föreslås ett generellt mål för respektive åtgärdstyp.

Faunavård

Merparten av de åtgärder som föreslås inom etapp 3 bedöms vara gynnsamma för traktens fauna. Den faunavård som avses här syftar däremot på specifika åtgärder för att gynna vattendragets djurliv såsom fisk, musslor och småkryp (bottenfauna). Denna fauna är idag ofta utarmad till följd av regleringar, rätning och regelbundet återkommande rensningar av vattendragen.

På många håll har rensningarna till exempel medfört att naturligt förekommande sten och grusbäddar grävts bort. Den åtgärd som främst föreslås är därför restaurering av hårbottnar genom utläggning av block, sten och grus på strömvattensträckor, samt kompletterande anläggning av sedimentfällor.

Som totalt mål för etapp 3 föreslås restaurering av cirka 1000 meter hårbottnar. Restaureringarna ska förläggas till några av de utpekade strömsträckorna i landskapsvårdsplanen och Höje å fiskevårdsplan från år 2000. Möjliga objekt är exempelvis F12 och F13. Utöver bottenrestaureringar kan även eliminering av något eller några av de i landskapsvårdsplanen utpekade vandringshindren för den vattenlevande faunan komma ifråga under denna åtgärdskategori. Målsättningen för etappen är två st., dock bör genomförandet anpassas till behovet i ifrågavarande vattendragssträckor.

Plantering

Planering av träd och buskar längs vattendrag främjar flera av de mål som Höjeåprojektet strävar efter. Den vattenlevande faunan gynnas genom skuggningen av vattnet som leder till minskad igenväxning, kallare vatten och högre syrgashalter. Även den landlevande faunan i det trädfattiga åkerlandskapet gynnas då planteringarna ger skydd och underlättar djurens förflyttning i landskapet. Träd och buskar skapar dessutom en mer tilltalande och varierad miljö längs vattendragen och gör dem mer attraktiva som promenadstråk.

Plantering längs vattendrag på en total sträcka av cirka 2 kilometer föreslås som mål för etapp 3. Planteringarna bör styras till någon eller några av de utpekade sträckorna i Höje å landskapsvårdsplan. Samordning bör ske med ovan nämnda faunavårdande åtgärder. Jordbruksverket har nyligen skärpt reglerna för skyddszonstöd, vilket kan medföra att plantering försvåras.

Avfasning

Avfasning av dikeskanter är en viktig åtgärd för att minska erosionen och åns transport av jord och näringsämnen till Lommabukten. Avfasning innebär dessutom att vattendragen får en större tvärsnitt och att större vattenvolymer därmed kan magasineras nere i åfåran innan denna svämmar över.

För avfasning av dikeskanter föreslås ett etappmål på cirka 1 km. Avfasningen bör styras till de utpekade sträckorna i landskapsvårdsplanen vilka främst är förlagda till partier med kraftig slänterosion.

Miljövänlig dikesrensning

I kombination med restaureringsåtgärder i och kring vattendraget föreslås ett aktivt arbete för att utveckla samarbetet med dikningsföretagen kring miljövänlig rensning. Avsikten är dels att öka förutsättningarna för att tillsammans med dikningsföretagen (som en viktig lokal aktör), dels arbeta för en bättre miljö i vattendragen och förhindra erosion och sedimenttransport. Särskilt viktigt är detta i vattendragssträckor där projektet genomför restaureringsåtgärder och där lokala initiativ kommer upp. Samarbetet bör främst ske i form av hjälp till dikningsföretagen med ansökningar om externa medel, informationsspridning, anordnande av demonstrationstillfällen och erfarenhetsutbyte.

Miljövänlig dikesrensning ger en stor nytta i form av minskad erosion och sedimenttransport och bedöms vara en mycket kostnadseffektiv åtgärd.

Mål för etappen är samarbete med minst ett dikningsföretag, med åtföljande seminarium och delgivande av erfarenheter.

Förbättringsåtgärder i befintliga dammar

Optimering av befintliga dammar med avseende på dammarnas hydrologiska och biologiska potential, exempelvis magasineringsförmåga och åtgärder för hotade arter. En viss magasinering potential är inbyggd i flertalet anlagda dammar. Flödesutjämning var under Höjeåprojektet I dock ett sekundärt syfte,

varför det i vissa dammar kan finnas möjlighet att genom en mindre ombyggnad öka kapaciteten. På motsvarande sätt kan en översikt göras av möjligheten att genom mindre åtgärder gynna växt- och djurliv i dammarna.

Exempel på åtgärder är:

- anläggning av häckningsöar
- utplantering av undervattensvegetation
- ombyggnad av utloppsanordningar för ökad magasineringskapacitet
- tömningsanordningar

Utplantering av växter, fr.a. rödlistade arter av undervattensvegetation, är ett sätt att underlätta spridningen och bättre utnyttja den naturvårdspotential som anlagda dammar utgör. Liknande åtgärder har genomförts i dammar inom Kävlingeåns och Segeåns avrinningsområde med gott resultat. Tillstånd från länsstyrelsen krävs för utplantering.

En genomgång av förutsättningarna med åtföljande åtgärder i uppskattningsvis 10 dammar utgör mål för etapp 3.

Uppföljning av genomförda åtgärder

Uppföljning av åtgärder inom Höjeåprojektet II

Uppföljande studier av de genomförda åtgärderna sker inom Höjeåprojektet II, för att belysa hur olika nyttoaspekter och målsättningar uppnåts. **Mål för etapp 3 är en uppföljning av besöksfrekvensen/utnyttjande anlagt gångstråk söder om Lund (Höjeåstråket). Vidare föreslås en uppföljning av effekterna av restaureringen av Höje å vid Trolleberg på fisk och bottenfauna.**

Uppföljande inventeringar – 15 år senare

Ett antal dammar inom Höje å inventerades under åren 1998-2000 med avseende på växt- och djurlivet, något som växt intresse från forskarhåll. En uppföljande inventering kan ge nya insikter i hur dammarna utvecklas på längre sikt. Samordnas lämpligen med en motsvarande inventering inom Kävlingeån och medel söks från Region Skåne eller annan extern finansiär, varifrån en betydande andel finansiering bör kunna erhållas.

Mål för etapp 3 är uppföljning av vegetation, bottenfauna och fåglar i ett 15-tal befintliga och tidigare inventerade dammar, samt i ev. nya dammar anlagda inom etapp 2.

Övrigt

Utredning av förutsättningar för skörd av biomassa för biogasproduktion

Mål för etapp 3 är en utredning av förutsättningarna för att skörda och tillvarata biomassa från anlagda dammar för biogasproduktion .